

MEŞİHAT ARŞİV KAYITLARINDA HACI BEKTAŞ VELİ VE BEKTAŞİLİK İLE İLGİLİ YAZILI KAYNAĞIN TESPİTİ*

DETECTION OF WRITTEN SOURCES RELATED TO HAJI BEKTASH VELI AND BEKTASHI ORDER IN THE MEŞİHAT ARCHIVE RECORDS

Uğur SÜMER**

Öz

Bu çalışmaya konu olan meşayih kaydı, Topkapı Takyeci mahallesi Bektaşî Dergâhı postnişini Hacı Abdullah Baba ile babalardan dört kişinin Bektaşîliğinin diğer tarikatlar gibi tanınmasını, İslâm dini içerisinde kabul görmesini talep eden bir dilekçe ile dönemin hükümetine, padişaha yazılı başvurularını içeren bir belgedir. Belgenin içerdiği bilgiler ve talepler için görüşleri alınmak üzere Şeyhülislamlık bünyesindeki Meclis-i Meşâyih'e iletilen belge üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. 1920 tarihli belgenin çevirisi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Vakfı adına, belgeyi İstanbul Müftüğü meşihat arşivinde tespit eden Yrd. Doç. Dr. Ayhan Işık tarafından gerçekleştirilmiş, belgenin orijinal görüntülerine ve çeviriyazısına çalışmanın ekinde yer verilmiştir. Belge, Hacı Bektaş Veli'nin seceresi, Hoca Ahmed Yesevi manevi silsilesi ile Lokmân-Perende'den aldığı eğitimi, evli olmayıp mücerret olduğu, buna bağlı olarak kendisinden sonra gelen temsilcilerin bel evladı değil yol evladı oldukları, yetiştirdiği derviş sayısı, Bektaşî tarikatının usul ve erkânı hakkındaki bilgileri içermektedir. Sadelerleştirilmiş Türkçe metin, vakfımız tarafından irdelenerek mevcut yazılı kaynaklar eşliğinde değerlendirilmiş, asıl metin ile Meclis-i Meşâyih Kararı da dâhil olmak üzere ekte sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hacı Bektaş Veli, Hacı Bektaş Veli Dergâhı, Alevilik, Bektaşîlik, Meşihat Arşivi, Meclis-i Meşâyih.

Abstract

The sheikh record, which is the subject of this study, is a document containing a petition which demands that the Bektashi order be recognized like the other orders and be accepted within the religion of Islam, and several written applications to the government of the time, the Sultan, by the Bektashi Dervish Lodge postnisin Hacı Abdullah Baba of Topkapı Takyeci neighborhood and four other people from the babas. The document, which was delivered to Meclis-i Meşâyih (Chamber of Sheikhs) within the Shaykh al-Islam institution in order to get their views on the information and demands included in the document, consists of three chapters and a conclusion part. The translation of the document dated 1920 was conducted by Asst. Prof. Ayhan Işık who detected the document in the meşihat archive of the Istanbul Mufti's Office, on behalf of the Turkish Culture and Hacı Bektash Veli Association (Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Vakfı). The original images and transcription of the document is included in the appendix of the study. A simplified Turkish text which contains the following information was examined by our association and evaluated with the present written sources: Hacı Bektash Veli's genealogy, his spiritual lineage of Hodja Ahmed Yesevi, the education he received from Lokman Perende, his marital status being single, his following representatives who were not his children but companions, the number of dervishes he raised, the customary practices of the Bektashi order.

Key Words: Hacı Bektash Veli, Hacı Bektash Veli Dergah (Dervish Lodge), Alevism, Bektashi Order, Meşihat Archive, Meclis-i Meşâyih (Chamber of Sheiks).

* Makalenin Geliş Tarihi:28.04.2017, Kabul Tarihi:31.07.2017.

** Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Vakfı Başkanı, ugursumer@yahoo.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-6519-3216

1. Giriş

Anadolu'da Alevi-Bektaşî inancının en önemli önderi Hacı Bektaş Velî'dir. Sözlü gelenekte ve yazılı kaynaklarda Horasan erenlerinin başı, kutup olarak anılan Hacı Bektaş Velî "pir, ser-çeşme ve Hünkâr" sıfatlarıyla vasıflanmaktadır. 13. yüzyıldan günümüze kadar insanımızın gönlünde ve dilinde yaşayan Hacı Bektaş Velî, Horasan'dan Anadolu'ya insanları hakikate yaklaştırmak, insanlar arasında Ehl-i beyt sevgisini ve On İki İmamlar inancını yaymak üzere görevli olarak gönderilmiştir. Zâhiri ve bâtını eğitimini Hoca Ahmed Yesevi Dergâhı'nda tamamlayan Hacı Bektaş Velî, Horasan'dan Anadolu toprağına İslâm dininin temel değerlerini, insan-ı kâmil olma yolunu, dört kapı kırk makam öğretisini taşımıştır. Tasavvuf geleneğinde Hacı Bektaş Velî önderliğinde "Horasan Erenleri" olarak anılan derviş toplulukları Anadolu, Balkanlar ve Kuzey Afrika topluluklarını irfânî ve manevî değerlerle tanıştırmıştır. İnsanların gönlünü Hakk'a yaklaştıran Hacı Bektaş Velî, Anadolu'da bugün adıyla anılan, 13. yüzyılda yedi haneden oluşan bir Çepni Türkmen köyü olan Sulucakarahöyük'e yerleşmiştir. Merhum Halil İnalçık'a göre de Hacı Bektaş Velî, 13. yüzyılın ikinci yarısında, Selçuklu Anadolu'sunun Ankara ile Kayseri arasındaki önemli ticaret yolu üzerinde etkinlik göstermiştir. Yüksek yaylaların batı sınırında olan bu alanda Türkmen aşiretleri yoğundu. Bektaşilik, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez Türkmen aşiretleri arasında yayılmış, sonra da yeniçeri ocağının tarikatı haline geldiğinde önemi artmıştır (İnalçık, 2011: 202). Sulucakarahöyük'teki dergâhında yüzlerce derviş yetiştiren Hacı Bektaş Velî, Anadolu insanının manevî dünyasını aydınlatmış, böylece Anadolu coğrafyasında sosyal, kültürel, iktisadi ve düşünsel bir milat yaşatmıştır. Bu nedenle şahsı ile ilgili bilgiler düşünce, kültür ve inanç tarihimiz açısından önem taşımaktadır.

2. Hacı Bektaş Velî'nin Şeceresi ve Manevi Silsilesi

Hacı Bektaş Velî ile ilgili yazılı en eski ve önemli kaynak *Velayetname* olup günümüze kadar bu metindeki bilgiler çerçevesinde Hacı Bektaş Velî tanınmıştır. Bu çalışmanın ana noktasını oluşturan belge bu vesile ile önem kazanmakta olup *Velayetname* bağlamında işlenen birçok bilgi farklı verilerin eklenmesi ile detaylanmaktadır. İstanbul müftülüğü arşivinde MŞH., EO., dosya nr. 1790, gömlek nr. 117/1'de bulunan ve hicri 1336 tarihli belgede Hacı Bektaş Velî ile ilgili olarak işlenen bilgilerin başında Horasan eyaletine bağlı Nişabur şehrinde dünyaya gelen Hacı Bektaş Velî'nin soyu şu şekilde aktarılmıştır:

"Geçmiş ve gelecekteki insanların efendisi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'nın kızı Betül Fatimatü'z-Zehra'nın eşi Ali el-Murteza'nın oğlu İmam Hüseyin Mücteba'nın oğlu İmam Zeynelabidin'in oğlu İmam Muhammed Bakır'ın oğlu İmam Cafer Sadık'ın oğlu İmam Musa Kazım'ın oğlu Seyyid İbrahim el-Mücâb'ın oğlu Seyyid Hasan'ın oğlu Seyyid Mehmed'in oğlu Seyyid İmam Mehdi'nin oğlu Seyyid İbrahim'in oğlu Seyyid Mehmed'in oğlu Seyyid ishak'ın oğlu Seyyid Musa'nın oğlu

seyyid İbrahim-i Sani'nin oğlu Seyyid Mehmed Hacı Bektaş Veli'dir." (Ek:1, "Bab-1 Evvel"-Birinci Bölüm, Hacı Bektaş Veli Hazretleri'nin tercüme-i halleri)

Belgede verilen bilgilerin *Velayetname* incelendiğinde büyük benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Nitekim Hacı Bektaş Veli'nin soyu, İmam Musa Kazım'a oradan On iki İmamlar üzerinden Ehl-i beyt'e ulaştırılmaktadır. Bu soy bağlantısı sebebiyle Hacı Bektaş Veli seyyid olarak anılmaktadır (Gölpınarlı, 1995: 1; Duran, 2014: 61; Duran, Gümüşoğlu, 2010; Kurtoğlu, 2015).

İncelemesi yapılan belgede yer verilen bir diğer önemli detay ise Hacı Bektaş Veli'nin bağlı olduğu tasavvuf-inanç ekolünü vermesidir. Belgede Hacı Bektaş Veli, Hoca Ahmed Yesevi düşün-inanç geleneğinin bir mensubu olarak tanıtılmakta, Yesevi halifesi olan Lokman Perende'den eğitim aldığı şöyle ifade edilmektedir:

"Ulu Hacı Bektaş Veli Hazretleri, Hoca Ahmed Yesevi hazretlerinin halkasında yetişmiş onun müridi Lokman Perende hazretlerinden zâhiri ve bâtni ilimleri tahsil etmiştir. Zâhiri ilimleri tahsil edip eğitimini tamamladıktan sonra tasavvufta mücadele ve riyazet (zikir ve dua) yolunu seçmiş [...] tam bir olgunluğa ermiştir. [...] Hoca Ahmed Yesevi hazretlerinin ilim halkasında bulunup feyz almış olması sebebiyle manevi silsilesini teşkil eden Hoca Ahmed Hemedani, Şeyh Ebu Ali Fermedi, Ebulkasım Gürgânî, Ebu Osman Mağribî, Ebu Ali Kâtib, Ebu Ali Rudbari, Ebulkasım Cüneyd-i Bağdâdî, Şeyh Sırrı Sakatî, Şeyh Ma'ruf Kerhi, İmam Ali er-Rıza, İmam Musa el-Kazım, İmam Cafer es-Sadık, İmam Muhammed el-Bâkur, İmam Zeynelabidin, İmam Hüseyin Mücteba, İmam Ali el-Murtaza -Allah onların hepsinden razı olsun- hazerâtı vâsıtalarıyla manevi silsilesi hâtemü'n-nebiyyin ve seyyidü'l-mürselin Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Mustafa'ya ulaşır." (Ek:1, "Bab-1 Evvel"-Birinci Bölüm, Hacı Bektaş Veli Hazretleri'nin tercüme-i halleri).

Belgede aktarılan bu bilgiler yine Hacı Bektaş Veli ile ilgili olarak *Velayetname*'de işlenen bilgilerle büyük benzerlikler göstermektedir. *Velayetname*'de Hacı Bektaş Veli'nin Ahmed Yesevi tasavvuf-inanç-düşünce geleneğine bağlı olduğu ve Ahmed Yesevi dervişlerinden Lokman Perende'den tahsil gördüğü detaylı olarak anlatılmaktadır (Gölpınarlı, 1995: 5; Duran, 2014: 29; Temren, 1998: 65).

Anadolu'da Alevi-Bektaşî inancının önderi olan Hacı Bektaş Veli, Anadolu coğrafyasına Horasan'dan özel olarak görevlendirilerek gönderilmiştir. Nitekim *Velayetname*'de bu görevlendirilişle ilgili bilgi de verilmektedir. *Velayetname*'de Hacı Bektaş Veli'ye, Hoca Ahmed Yesevi Dergâhı'nda: "Var, seni Rum'a saldı, Sulucakarahöyük'ü sana yurt verdik, Rum abdallarına seni baş yaptık" şeklinde telkinde bulunulduğu ve bu talimat üzerine de Hacı Bektaş Veli'nin Horasan'dan ayrılıp Anadolu'ya geldiği, Anadolu'da eren öğretisinin liderliğini yaptığı işlenmektedir (Gölpınarlı, 1995: 16; Duran, 2014: 38).

3. Hacı Bektaş Velî'nin Mücerretliği ve Yetiştirdiği Dervişler

Hacı Bektaş Velî ile ilgili günümüze kadar süregelen en önemli tartışma, kendisinin evli olup olmadığı, dolayısıyla neslinin olup olmadığı konusunda yaşanmıştır. Babagan olarak adlandırılan Bektaşî kol, Hacı Bektaş Velî'nin Anadolu, Balkanlar ve Kuzey Afrika'da en önemli lider olduğunu kabul edip kendisinin evli olmadığını, neslinin bulunmadığını, temsil ettiği öğretinin “yol evlatları” olan dervişleri ve talipleri tarafından sürdürüldüğünü ifade etmiştir. Babagan kol, Bektaşîlik adı altında özellikle kent merkezlerinde ve Balkan coğrafyasında başta Arnavutluk, Makedonya, Kosova, Bosna Hersek, Yunanistan ve Bulgaristan'ın farklı birçok bölgesinde tekkeler üzerinden örgütlenmiştir. İncelediğimiz tarihi belgede, babagan kolun dile getirdiği şekilde Hacı Bektaş Velî'nin evlenmediği, dolayısıyla soyunun olmadığı ve temsil ettiği öğretinin kendinden sonra dervişleri üzerinden takip eden bir silsile ile sürdürüldüğü aşağıda şu şekilde belirtilmektedir:

“Bugün için Bektaşî tarikatına mensup olanların [...] dikkat çeken bir diğer yönleri de vardır ki, o da arzu eden müntesiplerinin evliliği terk ederek bekâr olarak yaşamalarıdır. Zaviyede oturan dervişlerin tamamı bunlardandır. Bunlara bekâr Bektaşîler denir. Hacı Bektaş Velî Hazretleri evlenmeyip bekârlığı seçmiş olduğundan dolayı bu özelliğini ve yüce hâlini tamamıyla uygulayabilmek için Bektaşî mensuplarınca seçimli bir yöntem olarak uygulanmıştır.” (Ek:1, “Bab-ı Salis”/Üçüncü Bölüm).

Bektaşî babalardan eğitim alıp yola giren Ahmet Rıfat Efendi, *Mir'atü'l-Mekâsid* isimli eserinde Bektaşîlikte itibarın belden gelene değil yoldan gelene olduğunu ve Hacı Bektaş Velî'nin evlenmediğine dair görüşlerini “tarikat-ı aliye-i Bektaşîyye'nin tomar-ı hilafet ü icazetleri minvalinde” açıklamıştır. Ona göre de “pir-i dest-gir hazretlerinin sulb-i evladı olmayıp bunlar nefes evladıdır” ve Pir'in vasiyeti ile kendisinden sonra dergâha postnişin olmuşlardır (2011: 84).

Hacı Bektaş Velî *Velayetnamesi*'nde Hacı Bektaş Velî'nin dergâhında eğitim almış olan dervişler hakkında bilgiler verilmektedir. *Velayetname*'de Sarı Saltık, Güvenç Abdal, Sarı İsmail, Seyyid Cemal Sultan, Rasul Baba, Kolu Açık Hacım Sultan ve Karadonlu Can Baba gibi dervişler hakkında detaylı bilgiler bulunmaktadır (Gölpınarlı, 1995). Bu dervişlerin her biri eğitim aldıktan sonra Anadolu ve Balkanlar'ın farklı bölgelerine gönderilmiş, dervişler gittikleri yörelerde tekkeler açmış, köyler kurmuş ve bölgenin sosyal, kültürel ve iktisadi yaşamına etkide bulunmuştur. Özellikle “Osmanlı yönetimi Anadolu Türkleri yeni fethedilmiş topraklara yerleşmeye yöreklendiriyor [...] dervişler, sonraları yeni Türk göç ve köylerinin çekirdeğini oluşturacak olan sayısız zaviye kuruyorlardı. Türk göç ve yerleşme hareketi, Trakya'daki fetihlerin hemen ardından gelerek Avrupa'da Osmanlı yayılmasına sağlam bir temel yaratmıştır” (İnalçık, 2011: 16). Böylece dervişler görevlendirildikleri bölgelerde irşat ve iskân faaliyetlerini destekleyen hizmetlerde bulunmuşlardır.

Makalenin konusu olan tarihi evrakta, Hacı Bektaş Velî'nin üç yüzden fazla derviş yetiştirdiği, yetişen dervişlerinin birer yol önderi olarak Hacı Bektaş Velî sonrası Alevi-Bektaşî inancının temsilciliğini yaptığı aktarılmaktadır. Nitekim bu bilgi verilirken tekrar Hacı Bektaş Velî'nin nesli bulunmadığını destekler bilgilere de yer verilmiştir. Bu belgede Hacı Bektaş Velî'nin vefatı sonrası makamını İdris Baba oğlu Hızır Lala Sultan'ın aldığı söylenmekte, ardından da diğer dervişlerin adları verilerek takip eden silsile yer almaktadır. Belgede aktarılan bu verilerin *Velayetname*'deki bilgilerle paralellik gösterdiği görülmektedir. *Velayetname*'de Hacı Bektaş Velî'nin evlendiği, soyu olduğu ile ilgili hiçbir bilgi yer almazken kendinden sonra makamına vasiyeti gereği Kadıncık Ana'nın oğlu Hızır Lale'nin geçtiği ileilmektedir (Gölpınarlı, 1995: 88). Nitekim Kadıncık Ana yine *Velayetname*'de verilen bilgilere göre, Sulucakarahöyük'te yerleşik olan Yunus Mukri'nin dört oğlundan biri olan İdris Baba'nın eşidir (Gölpınarlı, 1995: 26; Duran, 2014: 31). *Velayetname*'de Kadıncık Ana'nın iki adı daha verilmektedir. Bunlar: Kutlu Melek ve Fatıma Ana'dır. İncelenen belgede bu durum şu şekilde ifade bulmaktadır:

“Hacı Bektaş Velî hazretlerinin üç yüzden (300) fazla halifesi olup, ebedi âleme uğurlandıktan sonra en büyük halifesi olan Şeyh Hızır Lala Sultan bin İdris Hazretleri onun mübarek yerine geçmiştir. Ondan sonra da sırasıyla oğulları Resûl Bâli Sultan, Mürsel Bâli, Balım Sultan, Hacı İskender Dede, Akdede, Sersem Ali Dede, Kara Halil Baba ve Vahdetî Baba, Mustafa Baba, İbrahim Âgâh Baba, Seyyid Hasan Baba, Hanzâde Mehmed Baba, Kara Ali Baba, Mehmed Nuri Baba, Halil Hâki Baba, Seyyid Nebi Dede, İbrahim Baba, Mahmud Dede, Sofyalı Ali Dede, Hasan Baba, Hacı Ali Dede, Hacı Hasan Dede, Perişan Baba, Hacı Mehmed Ali Hilmi Baba, -Allah onların kalplerini nurlandırın- günümüze kadar böyle gelmiştir. Bunlar o feyiz ve berekette Hacı Bektaş Velî'ye hayırlı bir halef olarak devam etmişlerdir.

Bu anlatıldığı şekilde Hacı Bektaş Velî'nin itikadî ve ameli esasları elden ele diğerlerine geçerek birbirinden müteselsil olarak tevatür yoluyla önceki âlimlerden sonraki âlimlere intikal edegelmiştir. Bugün tarikat-ı Bektaşîye'nin itikat ve ahlakını muhafaza etmekte olan Bektaşî mensuplarının ellerindeki tarihi sahih vesikalarda bu husus sabit ve mütevatirdir. Bu mübarek silsilenin usul ve furuunun kopukluğuna, cahillikten kaynaklanan bir itiraz olursa bu sadece menfi olumsuz bir iddiadan ibarettir ki, bu iddia ispat edilemez bir iddiadır. Hacı Bektaş Velî hazretlerinin zamanından beri devrederek gelen silsilesinin yazıldığı tomarlar bugün için elimizde mevcut değilse bile mübarek silsilenin usul ve furuu hakkındaki kati tevatür her türlü şek ve şüphelyi giderecek tarzda kesindir. Temiz nesebi kötölemek kati surette şeran caiz olmadığı bilinmektedir. Ömer bin Fârîd hazretlerinin şu beytinde de bu husus açıklanmaktadır: “Bize göre nesep Allah'ın katında ebva'dakilerin nesebinden daha yakındır.” Daha yüce ve kıymetli olan manevi bir nesebe kötü söz söylemek ve itiraz etmek nasıl caiz olabilir? Hacı Bektaş Velî hazretlerinin yüce tarikatlarına ait usul ve furuu her türlü şek ve şüpheden arınmış, kendileri dahi evliyanın en yücesi,

takva sahiplerinin en takvalısı olduğuna önceki ve sonraki Müslümanlar arasında ittifak edildiği gibi tarikata mensup gerçek Bektaşilerin de adap ve erkânı, itikat ve ameldeki yolları Şeriatî Ahmediyeye (İslam dinine) tamamıyla muvafıktır. “(Ek: 1, “Bab-1 Evvel”-Birinci Bölüm).

4. Bektaşî Tarikatının İnanç Esasları

Bektaşilerin tarikat içinde yürüttükleri erkânın İslam dinine uygunluğuna dair yukarıdaki açıklamadan sonra mevcut belge ayrıca Bektaşilik hakkında inançsal konuları işleyen detaylı verilere de yer vermektedir. Özellikle günümüze ışık tutacak değerlendirmeler yapılmakta, Bektaşilik üzerinden ayrışma yaratmak isteyen çevrelerin bulunduğu halbuki Bektaşiliğin Allah inancını temel alan, Ehl-i beyt ve On İki İmamlar'ın ahlakî ile ahlaklanmaya çalışanların yolu olduğuna dair aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

“İnsanların doğru yolu bulmasına vasıta kılınan Hacı Bektaş Mehmed bin İbrahim Horasanî'ye -Allah onun yüce sırlarını mukaddes kılsın- mensup Hacı Bektaş Veli tarikatı, aslında risâletin ve ehl-i beyt imamlarının yüce ahlakları, güzel halleri ve onların sır ve nurlarına tam nail olmuş; Allah'ın gerçek marifetine ulaşmaya çalışan, mevcut diğer tarikat-ı aliyelerin hedeflediği makamı şududa nail olabilmek için inanç esasları ve ibadet esaslarında Hacı Bektaş Veli'nin kutsî eserlerine tâbî olmaya çalışanlardan ibarettir. Gerçek bu iken mezhebi ve itikatları bilinmeyen, tarikat-ı aliyeye-i Bektaşîye ile kesinlikle bir alakası bulunmayan bazı kişiler, Bektaşî kıyafetine bürünerek ve kendilerine Bektaşî süsü vererek Yeniçeriler arasına girmiş ve Bektaşilik adına halkı fitne ve fesada sürüklemeye çalışarak halkın bu tarikata karşı hürmet ve ihtiramlarını zedelemiş, aynı zamanda bu halleri bilmeyen kişilerin Bektaşiliğe yakışmayan tavırlar sergilemeleri halkın da Bektaşiliğe olan hürmetini yok ettiği gibi halkın nefretine dahi sebep olmuştur. [...] Gerçek Bektaşî mensupları ve şeyhleri kötü, ayıplanacak kişiler olarak görülmüş, [...] Bektaşî dergâhları Nakşî ismiyle değiştirilmiş, tarikat-ı Bektaşî'ye adına herhangi bir resmi muamele yapılmasına dahi Osmanlı hükümetince müsaade edilmemiştir” (Ek:1, “Bihî”-Giriş Bölümü).

“Bektaşilik itikat, amel, yol ve ahlak olarak şeri hükümlere tamamen mutabık ve muvafıktır. Bektaşî kıyafetine bürünen gerçek Bektaşî olmayanları, hakiki Bektaşilerden ayırmayarak tamamına aynı gözle bakmak, gerçek Bektaşiler için elim ve kabul edilemeyecek bir durumdur. Bunları diğerlerinden ayırmak suretiyle “her hak sahibine hakkını ver.” hadis-i şerifine uyarak ehl-i hakkın hakkını teslim etmek Şeriatî garra-i Ahmediyе'nin (İslam dininin) yüce gereğidir. [...] Bektaşîye'nin diğer tarikatlar gibi resmen kabul buyurulmasını, yüz binlerce İslam dinine mensup din kardeşlerinin mukaddes İslam camiası arasında tanınmasını istirham ediyoruz. Yönetimde olan idareci hazretlerinin pak ve temiz vicdanlarına seslenerek diyoruz ki, biz de sizler gibi Elhamdülillahi Teâlâ Müslümanlarız. İtikâdımız, amelimiz,

tarikatımız, şeriat-ı garrâ-yı İslâmiye dâiresindedir. Böyle bir muvahhidin zümresini İslam camiasının dışında tutmak şeran caiz midir? Yüce hükümetiniz birçok din ve mezhebi resmen tanımış olduğu halde kendi hakiki ve resmi dini olan İslam dininden olduklarını ve de bu dini mübinin itikat ve amelde ahkâmı celilesine itaat ettiklerini ikrar ve iddia eden bir cemaati resmen kabul etmekte dini veya siyasi bir mahzur var mıdır? Bu mühim esaslar dikkate alınınca her halde adaletin gereği yerine getirilecek, diğer tarikatlar gibi Bektaşî tarikatı da tekke ve zaviye hakkında ait ve şart olduğu üzere, eski meşru usulü gereği resmi muamele ifa edebilecektir.” (Ek: 1, “Hatemi”-Sonuç Bölümü)

Bu değerlendirmelerin özellikle günümüzde Alevi-Bektaşî inancını İslam dini dışında tarif ve tasnife çalışma girişimlerine karşı son derece önemli bir değerlendirme olduğu görülmektedir. Belgede bu değerlendirmelere yer verilmesinden Anadolu’da Alevi-Bektaşî ve Sünni ayrışması yaratıp İslam birliğini parçalama adına bu ve benzeri şer girişimlerin tarihte de yaşandığı görülmektedir.

Alevi-Bektaşî inancında Ehlibeyt’e olan sevgi, İslam’ın özünü oluşturan bu temel değer belgede şu şekilde izah edilmektedir:

“Hz. Peygamber Efendimizin hilafet ve yüceliklerini tasdik etmekle beraber “[e]y Resulüm deki: ben size yaptığım tebliğ ve tebşirata karşılık hiçbir ücret istemiyorum, ancak yakın akrabamı (ehl-i beytimi) sevmeniz müstesna.” ayetindeki yüce emri ilahisine uyarak güzel risalete aşırı muhabbetlerinden dolayı, velayet ikliminin şahı İmam Ali Efendimizi diğer tüm ashabı kiramdan daha üstün kabul ederler. Kelam kitaplarında yazılı olduğu üzere Hz. Ali Efendimizin efdaliyet tertibi (sahabenin üstünlük sırası) bazı imamlarca kati (kesin) ise de ehli-sünnet ulemasından Kadı Ebu Bekir Bakillâni gibi diğer bazı imamlarca da zanni’dir. Nakli delillerin birbiriyle taarruzu dolayısıyla efdaliyet meselesinin zanniyet derecesinde kaldığına göre İmam Ali Efendimizi diğer sahabilere üstün sayan bir müminin fasık-günahkâr sayılmayacağı da aşikârdır. Bununla birlikte İmam Ali Efendimizin faziletini kabul edenlerin, Hz. Ebu Bekir’in kadrinin yüceliğine, mevkisinin yüksekliğine zerre kadar hürmetsizlik ve edepsizlik de etmezler. [...] Bektaşî akaidinde açıklanması gereken bir husus daha vardır ki o da Yezid’e lanet hususudur. Bektaşî mensupları yukarıda verdiğimiz “ancak yakın akrabamı (ehl-i beytimi) sevmeniz müstesna” ayeti kerimesine uyarak, güzel risalete aşırı muhabbetlerinden dolayı “Allah için sevin”, “Allah için buğzedin” diğer bir ifade ile de “onu sevenleri sevin, sevmeyenlerden uzaklaşın” İslami şiarına uyarak Hz. Resulullah’ın ehli beytine eza ve cefa edenlere buğz ile bunlardan uzaklaşmayı şiar edinmiş, eza ve cefa edenler arasında en fazla öne çıkan kişinin de Yezid bin Muaviye olması hasebiyle bizzat bu kişinin şahsiyetine lanet etmekle onun musibete uğrayacağına inanmışlardır. Bu hususun ehli-sünnet akidesine muvafık olup olmadığının tetkikine lüzum görmüyoruz. Çünkü Ehl-i sünnetin güzide imamlarından Saâdetin Taftazani hazretleri’nin “[b]iz meselelerde

tartışır lakin iman konusunda susarız, tartışmaya girmeyiz, Allah'ın laneti onun, yardımcılarının ve arkadaşlarının üzerine olsun” bu meşhur sözü Bektaşî mensupları için kesin bir senet mahiyetindedir. Yalnız bir hususa daha dikkat çekmek gerekir ki, buğz ve lanet kerbela faciasından başlayarak ta mahşere kadar inananların yüreklerinde açılan yaranın acı tesiri ve üzüntüsü sebebiyledir. Lanet ise o faciaya sebep olan Yezid ile yardımcıları ve beraberindekilere hastır. Cemel ve Sıffin savaşlarında ashop arasında ortaya çıkan kanlı olaylarda ise susarak söz söylememek, sahabelerin hepsine rıza getirmek Bektaşî mensuplarının inanç ve edepi gereğidir.” (Ek: 1, “Bab-ı Sani”-İkinci Bölüm, Bektaşî Akaidi'nin açıklanması).

Alevi-Bektaşî inancının diğer tasavvuf ekolleriyle aynı veya benzer inanış ve değerleri paylaştığı aktarılmaktadır. “Bektaşî ayin ve gelenekleri, genel çizgileriyle öteki tarikatlarından pek farklı değildir. Bu ayinler, Hacı Bektaş Veli'nin izinden giden dedelerin korumasında kendilerini yavaş yavaş kabul ettirerek, Balım Sultan'ın 15. yüzyıl sonunda getirdiği bazı yeniliklerle son biçimlerini almıştır” (İnalçık, 2011: 206). Analizi yapılan belge Bektaşîliğe ait yolun erkânının usulünü aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

“Erkan namıyla icra edilen yolun usulüne gelince; tüm tarikatlarda meşru ve bilinen “tövbe, inabet, biat, telkin, rabıta, mukabele, muhasebe” gibi bilinen usullerdir. Bunların ise şerî delille sabit oldukları gayet açıktır. Ancak Bektaşî tarikatında farz ibadetlere azami itina edildiği halde nafilelerle iştilal edilmeyip, şuan ki durumda da bir müşid-i kâmilin sohbetiyle feyz alırlar. [...] Bunlardan başka Bektaşî şeyhlerinin, önceki salih Bektaşî şeyhleri tarafından uygulanan, gerek sohbet meclislerinde gerekse zikir ve ibadet toplantılarında tertip ettikleri bazı adap vardır ki, bu şekildeki tarikat adabı da Bektaşîlik dışındaki tüm tarikatlarda zaten uygulanmaktadır. Mesela bugün bir diğeri ile karşılaşan derviş elini göğsünün üzerine tazimen getirerek diğeri dervişe başını eğmesi ve müşidin huzur ve makamına bu şekilde baş eğmeleri bahsedilen adaba örnektir. Sufiler arasında bu şekilde saygı adabı, tazim ve hürmetin özel bir geleneği olmakla beraber, Peygamber Efendimizin “büyüklerimize saygı göstermeyen, küçüklerimize merhamet etmeyen bizden değildir” sahih hadisi delilince, bu hususun dini esaslara göre meşru ve güzel bir adet olduğu da açıkça ortadadır.

Önceki Bektaşî-i kiramin içtihat ve kıyas yoluyla tertip etmiş oldukları bu adap, muhtelif şekiller ile Bektaşîlik dışındaki diğeri tarikatlarda da mevcut olduğu halde inkâr edilmemiştir. Bektaşî tarikatında evrat ve zikirler ise kelime-i tayyibe-i tevhidin yüce manasını tefekkür etmek suretiyle bu şekilde devam edilerek huzura (ruhi huzura) ermeye çalışılır.

Sabah, akşam namazlarından sonra on iki imam hazretlerinin mukaddes ruhlarından yardım istemek suretiyle topluca salavat-ı on iki imam virdi şerifi okunur. Bu on iki imam virdi ise şöyledir: “Allahümme sallı ve sellim alâ seyyidinâ

Muhammed ve alâ seyyidinâ Ali. Allahümme salli ve sellim alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ seyyidinâ ve Hasan. Allahümme alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ seyyidinâ el-Hüseyn ilâ âhir.” “Allah’ım salat ve salam Efendimiz Muhammed’e ve Efendimiz Ali’nin üzerine olsun. Allah’ım salat ve salam Efendimiz Muhammed’e ve Efendimiz Hasan’ın üzerine olsun. Allah’ım salat ve salam Efendimiz Muhammed’e ve Efendimiz Hüseyin’in üzerine olsun. Bu şekilde sonuna kadar devam ediyor.” Bu şekilde bizzat Hazreti Peygamber’e ve sonra doğal olarak tek tek on iki imam hazeratına ve sonunda da tüm ashabı güzün efendilerimize salavat getirmek üzere ecdattan rivayet edilen meşhur ve tertip edilmiş bir virdi şeriftir.

Malum olduğu üzere bizzat fahri kâinat efendimize salavat getirdikten sonra doğal olarak da diğer kıymetli zatlara da salavat getirmek şeran caiz görülmüş ve bahsedilen bu tertip “Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ âli seyyidinâ Muhammed” cümlesindeki salâvât-ı şerifin tafsilatından ibârettir.” (Ek: 1, “Bab-ı Salis”-Üçüncü Bölüm, Bektaşî İbadet ve Erkanının Açıklanması).

Belge içerdiği tüm bu bilgi kayıtları açısından bilimsel-akademik önem taşımaktadır. Belgede Hacı Bektaş Velî hakkında verilen bilgiler son derece ehemmiyet taşımaktadır. Özellikle Hacı Bektaş Velî’nin soy zinciri, bağlı olduğu irşat silsilesi, Anadolu’ya gelişi, yetiştirdiği dervişleri ve hepsinden önemlisi Hacı Bektaş Velî’nin evli olmayıp neslinin bulunmadığı ile ilgili açıklamalar, belgeyi bu anlamda önemli kılmaktadır. Günümüze kadar çoğunlukla sözlü aktarımlar üzerinden tanıtılan Hacı Bektaş Velî’nin hakkında geniş çerçevede biyografik bilgiler içerdiği için belge Alevilik-Bektaşilik açısından tarihsel ve inançsal birçok bilinmeyi aydınlatması açısından ışık tutmaktadır.

Kaynakça

- Ahmet Rifat Efendi. (2011). *Gerçek Bektaşilik, İz Yayıncılık, İstanbul.*
- Duran, Hamiye. (2014). *Velâyetnâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları (2. Baskı), Ankara.
- Duran, Hamiye ve Dursun Gümüšoğlu. (2010). *Hünkâr Hacı Bektaş Velî Velâyetnamesi*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. (1995). *Vilâyet-Nâme-Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî. İnkılap Kitabevi, İstanbul.*
- İnalçık, Halil. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kurtoğlu; Orhan. (2015). *Yozgatlı Nihâni Velâyet-nâme-i Hacı Bektâş-ı Velî*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Temren, Belkıs (1998). *Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

EKLER:**EK 1:****a- Bihî**

Kutb-i Rabbâni Hacı Bektâş Mehmed bin İbrahim Horasanî kuddisallâhu Teâlâ sırrahü'n-nûrânî hazretlerine mensûb tarikat-ı aliyye-i Bektâşîyye esâsen hândân-ı risâlet ve eimme-i Ehl-i Beyt-i nübüvvet salavâtullâhi aleyhim ecmain hazretlerinin ahlâk-ı aliyye ve ahvâl-i seniyye ve envâr ve esrâr-ı kudsiyelerine mazhâriyet-i kâmile ile ma'rifet-i hakikiyye-i rabbâniyye vâsıl ve turuk-ı aliyye-i mevcûdenin istihdâf eylediği makâm-ı şuhûda nâil olabilmek için itikâden ve amelen seyren ve sulûken müşârün-ileyhim hazerâtının eser-i celîl-i kudsilerine ittiba' etmekden ibâret bulunduğu hâlde mezheb ve i'tikadları bilinmeyen ve tarikat-ı aliyye-i Bektâşîyye ile kat'an münâsebetleri bulunmayan bir takım eşhâs, Bektâşî kisvesine bürünerek ve kendilerine Bektâşî süsü vererek Yeniçeriler arasına hulûl ile Bektâşîlik nâmına siyâseten ilkâ-yı fesâda cür'et ve tasaddileri halkın bu şâyân-ı ihtirâm-ı tarîka karşı olan ihtisâsât-ı hürmet-kârânelerini rencide ettiği gibi bu mâhiyetleri mechûl eşhâsın buna mümâsil görülen daha sâir etvâr-ı gayr-i lâyıkalı halkın o ihtisâsât-ı hürmet-kârânesi burûdet hatta nefrete tahvile vesîle olmuştur. İşte şu esbâba mebnîdir ki meşâyih ve fukarâ-i Bektâşîyye-i hakikiyyede o meyânda telâkki olunarak şâyân-ı müâheze görülmüş ve bunlar diğerlerinden tefrik olunmaksızın bütün Bektâşî dergâhları Nakşî nâmına bi't-tebdîl tarikat-ı Bektâşîyye nâmına hükümet-i seniyyece mu'amele icrâsı bile men' olunmuştur. Mesâlik-i mâneviyyenin devâm ve bekâsı beşeriyetin intibâat-ı rûhiyesi ile müselsel olup dergâhlar gibi müessesâtın vücûduna mütevakıf bulunmadığı cihetle Bektâşîliğin sûret-i umûmiyyede ilgâsı maksadıyla dergâhların nâm ve unvanları her ne kadar tebdîl edilmiş ise de Bektâşîliğe müntesib bulunanlar ilâ yevmina hâzihî devâm etmekde bulunmuş ve devlet-i aliyyece hakiki ehl-i sünnet ve'l-cemâat Bektâşîler'in resmen tanınmak istenilmemesi yüzünden suverî ve mukallidlerin tarikat-ı aliyye-i Bektâşîyye nâmına men' ve izalelerini te'mîne ma'tûf nizâm ve intizâm mefkût olmuştur. Hâlbuki tarikat-ı Bektâşîyye'nin diğer turuk-ı aliyyeden zerre kadar farkı olmayıp akâid ve a'mâl ve erkânı tedvîn ve tesbît edildiği hâlde bu tarîk sâlikleriyle dergâhları vakıflarının turuk-ı aliyye-i sâire gibi resmen kabûle ne şer'î ne de nizâmî hiçbir mâni' ve mahzûr tasavvur edilemeyeceği ve sâlikân-ı mûmâ-ileyhimin şerâit-i mezkûre dâiresinde kabûlü hâlinde bu kabîl eşhâsın Bektâşîlik nâmı altında devâm mevcûdiyetlerine imkân kalmayacağı vâreste-i iştibâh olmakla tarîk-i Bektâşî'nin diğer turuk-ı aliyye gibi Kânûn-i esâsi ve kavânin-i sâire-i mevcûde ahkâmına tevfiқан muamelât-ı resmiyyede makbûl ve mu'teber tutulmasına esas olmak üzere müessis-i tarîk-ı azîz-i müşârün-ileyhâ tercüme-i hâliyle tarikatlarının usûl ve erkânı ber-vech-i âti beyân olunur.

b- Bâb-ı Evvel

c- Hacı Bektaş Veli Hazretleri'nin tercüme-i hâllerine dâirdir:

Pir-i müşârün-ileyh sâdât-ı Kâzımiyye'den İbrahim-i sâni hazretlerinin mahdûm-ı mükerrerleridir. Altı yüz kırk beş târihlerinde Horasan Eyaleti tevâbiinden Nişabur Şehri'nde zînetsâz-ı âlem vücûd olmuştur. Neseb-i âlileri ber-vech-i âtidir: Es-Seyyid Mehmed eş-Şehîr bi-Hacı Bektâş Veli ibn-i es-Seyyid İbrahim es-sâni ibn-i es-Seyyid Musa ibn-i es-Seyyid İshâk ibn-i es-Seyyid Mehmed ibn-i es-Seyyid İbrahim ibn-i es-Seyyid İmam Mehdi ibn-i es-Seyyid Mehmed ibn-i es-Seyyid Hasan ibn-i es-Seyyid İbrahim el-Mükerrer el-Mücâb ibn-i el-İmam Musa el-Kazım ibn-i el-İmam Cafer es-Sadık ibni Mehmed el-Bâkır ibn-i el-İmam Zeynelabidin ibn-i el-İmam Hüseyin el-Mücteba ibn-i Ali el-Murteza zevc-i el-Betül Fâtımâtü'z-zehra bint-i Seyyidü'l-evvelin ve'l-âhirin Seyyidînâ Muhammedeni'l-Mustafa salavâtüllahi aleyhi ecmaîn.

Vâlid-i mâcileri müşârün-ileyhi Hoca Ahmet Yesevi Hazretleri'nin halkasından Lokman Perende Hazretleri'nin zâhiri ve bâtını ta'lîm ve terbiyelerine tevdi' buyurulmuşlardı. Ulûm-i zâhireyi tahsîl ve ikmâl buyurduktan sonra tarîk-i mücâhede ve riyâzete sulûk ile kırk sene iştigâl buyurmuşlar ve Hoca Ahmet Yesevî Hazretleri'ne mülâki olarak ihrâz-ı kemâlât eylemiştir. Müşârün-ileyhin işâret-i aliyyeleri üzerine İran ve Arabistan'ı dolaşarak Neced-i eşref ve Haremeyn-i Muhteremeyn ve Mescid-i Aksa'yı ziyâret ve bu emâkin-i mubârekede senelerce ibâdet ve riyâzette meşgûl olduktan sonra yedi yüz târihlerinde hâlâ defin-i hâk-i itirnak oldukları Kırşehir'nde kâin makâm-ı âlide ihtiyâr-ı ikâmet ve irşâd-ı enâma himmet buyurmuşlardır. Cennet-mekân Sultan Orhan Gazi Hazretleri'nin zamân-ı saltanatlarında yedi yüz otuz sekiz târihinde doksan üç yaşlarında âlem-i câvidâniye intikâl etmişlerdir. Hoca Ahmet Yesevî Hazretleri'nden ahz-ı fuyûzât eylemeleri sebebiyle müşârün-ileyhin silsiletü'z-zeheb-i ma'neviyelerini teşkil eden Hoca Yusuf Hemedani, Şeyh Ebu Ali Fermedi, Ebulkasım Gürgânî, Ebu Osman Mağribî, Ebu Ali Kâtib, Ebu Ali Rudbari, Ebulkasım Cüneyd-i Bağdâdî, Şeyh Sırrı Sakatî, Şeyh Ma'ruf Kerhi, İmam Ali er-Rıza, İmam Musa el-Kazım, İmam Cafer es-Sadık, İmam Muhammed el-Bâkır, İmam Zeynelabidin, İmam Hüseyin Mücteba, İmam Ali el-Murtaza rızvânüllahi Teâlâ aleyhim ecmaîn hazerâti vâsıtalarıyla hâtemü'n-nebiyyin ve seyyidü'l-mürselin Efendimiz Hazretleri'ne peyveste olmuştur. Müşârün-ileyhin üç yüzü mütecâviz hülefâ-i kirâmı olup âlem-i bekâya irtihallerinde ekber hülefâ-i kirâmı bulunan Şeyh Hızır Lala Sultan ibn-i İdris Hazretleri canişin-i reşâdetleri olmuştur. Bâ'dehû sadran bâ'de sadrin ale't-tertib Resûl Bâli Sultan, Mürsel Bâli, Balım Sultan Hacı İskender Dede, Akdede, Sersem Ali Dede, Kara Halil Baba ve Vahdeti Baba, Mustafa Baba, İbrahim Âgâh Baba, Seyyid Hasan Baba, Han-zâde Mehmed Baba, Kara Ali Baba, Mehmed Nuri Baba, Halil Hâki Baba, Seyyid Nebi Dede, İbrahim Baba, Mahmud Dede, Sofyalı Ali Dede, Hasan Baba, Hacı Ali Dede, Hacı Hasan Dede, Perişan Baba, Hacı Mehmed Ali Hilmi Baba, nevverallâhu Teâlâ bihim kulûbu ibâdihi hazerâti

ilâ yevminâ hâzâ. O mesnedi âli feyiz ve reşâdette hayrû'l-halef olagelmişlerdir. İşbu minvâl üzere pir-i müşârün-ileyhin usûl ve furû'u yeden bi-yed yekdiğerine muttasıl ve ale'd-derecât birbirinden müteselsil olduğu tevâtüren eslâftan ahlâfa intikâl edegelmekte bulunan ve el-yevm tarikat-ı aliyye-i Bektâşîyye'nin usûl ve âdâbını muhafaza etmekte olan fukarâ-yı Bektâşîyye'nin ellerindeki vesâik-i sahiha ile sâbit ve mütevâtirdir. Silsile-i mübârekenin usûl ve furû'una dâir inkita isnâdıyla an-cehlin itirazda bulunmak mücerred bir iddi'a-yı menfiden ibârettir ki isbâtı adîmü'l-inkârdır. Pir-i müşârün-ileyhin zamân-ı âlilerinden beri devr ve tedâvül eden tomarlar mevcûd olmasa bile silsile-i mübârekenin usûl ve furû'u hakkındaki tevâtür-i kat'î her türlü şek ve şüphenin indifâna kâfidir. Nesebi-tâhiriye taan etmek sûret-i kat'iyede şer'an câiz olmadığı hâlde sultânü'l-âşikîn Ömer bin el-Fârîd Hazretleri'nin "Nesebün indenâ fî şer'î'l-hüda akrabu mi'n-nesebin min ebva" beyt-i ârifânelerinde izâh buyurdıkları vechile daha âli ve kıymetdar olan nesebi manevîye taan ve itiraz etmek nasıl tecvîz olunabilir. Pir-i müşârün-ileyhin tarikat-ı aliyyelerine âid usûl ve furû'u her türlü şek ve şâibeden âzâde olup kendilerinin dahi eâzım-ı evliyâ ve ekâbir-i etkiyâdan buldukları evvel ve âhir millet-i İslâmiye arasında müttefekun aleyh olduğu gibi nâm-ı namîlerine mensûb tarikat-ı hakikiye-i Bektâşîyye'nin dahi âdâb ve erkânı i'tikâden ve amelen şeriat-ı garrâ-yı Ahmediye'ye tamamıyla muvâfiktir.

d- Bâb-ı Sâni

Akâid-i hakka-i Bektâşîyye beyânındadır:

Hacı Bektaş Velî kuddise sırrahü'l-celî Hazretleri'nin tarikat-ı asliye-i aliyyelerine sâlik olanların akâidi tamamıyla imam-ı ehl-i sünnet safiyyü'd-din Ebu Mansur Mâturîdî Hazretleri'nin beyne'l-mezâhib meşhûr ve müdevven olan akâidine mutâbıktır. Yalnız hiçbir güne şek ve tereddüde mahal kalmamak üzere deriz ki fukarâ-yı Bektâşîyye'den bazıları yâr-ı gâr-ı Peygamber Sıddık-ı ekber Efendimiz hilâfet ve celâletlerini tasdik etmekle beraber "Kul lâ es'elüküm aleyhi ecran ille'l-meveddete fi'l-kurbâ" emr-i celîl-i ilâhisine imtisâlen handân risâlete fart-ı muhabbetlerinden nâşi şâh-ı iklim-i velâyet İmam Ali Efendimiz'e umûm-i ashâb-ı kirâma tafdil ederler. Kütüb-i kelâmiyede mestûr olduğu üzere çâr-ı yâr efendilerimizin ale't-tertîb efdaliyetleri usûsu bazı eimmece kat'î ise de eimme-i ehl-i sünnetten Kadı Ebu Bekir Bakillâni gibi diğer bazı eimmece zannidir. Delâili nakliyenin taâruzu dolayısıyla efdâliyet meselesinin zanniyet derecesinde kaldığına nazaran İmam Ali Efendimiz'i diğerlerine tafdil eden bir mü'minin tefsîk ve tatlîli lâzım gelmeyeceği aşikârdır. Maa hâzâ İmam Ali Efendimiz'in fazilete kâil olanların hâşâ sıddık-ı ekberin celâlet-i kadr ve uluvv-i menziletlerine karşı zerre kadar muhtell-i hürmet ve edeb bir düşünceleri yoktur. Akâid-i Bektâşîyye'de tasrihi icâb eden diğer bir mesele vardır ki o da yezide lânet husûsudur. Fukarâ-yı Bektâşîyye "ille'l-meveddete fi'l-kurbâ" nass-ı celiline ittibâan handân-ı risâlete fart-ı muhabbetleri icâbıyla hubb-i fillâh ve buğz-ı fillâh ve

ta'bir-i âharla tevellâ ve teberrâ şîâr-ı İslâmiyesi'ne binâen âl-i beyt-i resûlillah aleyhi ve aleyhim es-salâtü ve's-selâm efendilerimize ezâ ve cefâ edenlere buğz ile bunlardan teberrâ etmek şîâr-ı mahsûsları olup ezâ ve cefâ edenler arasında en ziyâde temeyyüz ve tebârüz eden sîmâ Yezid ibn-i Muaviye olmakla bizzat bu adamın şahsiyetine lânet etmekle musâb olacaklarını i'tikât ederler. Bu husûsun akîde-i ehl-i sünnete muvâfık olup olmadığının tetkikine lüzûm görmüyoruz. Çünkü eimme-i güzîn-i ehl-i sünnetten Sadeddin Taftazanî Hazretleri'nin "nahnu lâ yetevekkafu fî şe'nihî bel fî îmânihî fe la'netullâhi aleyhi ve alâ ensârihî ve a'vânihî" kavlı meşhûru fukarâ-yı Bektâşiyye için bir sened-i kavîdir. Yalnız şu cihete dikkat etmek icâb eder ki bu buğz ve lânet fâcia-yı dil-sûz-i kerbelâdan tâ be-mahşer ehl-i îmânın yüreklerinde açılan yaranın te'sîrât-ı elîmesinin sevkiyle o fâcianın müsebbibi bulunan Yezid ile ensâr ve a'vânına münhasırdır. Cemel ve Sıffin Vak'aları'nda beyne'l-ashâb tehdâüs eden hûnin maceralar hakkında ise keff-i lisân ile cümlesine tarziye getirmek fukarâ-yı Bektâşiyye'nin i'tikât ve edepi iktizâsındandır.

e- Bâb-ı Sâlis

Âimâl ve erkân-ı Bektâşiyye hakkındadır:

Kudemâ-yı fukarâ-yı Bektâşiyye amelde Caferiyyü'l-mezheb idiler. İmam Cafer es-Sadık Hazretleri müctehid-i fiş-şer' oldukları ve Hacı Bektaş Velî Hazretleri müşârün-ileyhin silsile-i tâhirelerinden buldukları cihetle kudemâ-yı Bektâşiyye sadran ba'de sadrin rivâyât-ı sahihaya müstenid bulunan mezheb-i Caferi ile amel etmişler ise de devr-i zaman ile mezheb-i kadîm-i Caferî'nin indirası [yok olma] ve müctehidini Şîa tarafından mezheb-i Caferî nâmına birçok müctehidâtın ilâvesi esbâbına binâen mezheb-i kadîmin suver-i asliyesi müteahhirin-i Bektâşiyyece bi-hakkın zabt ve tedvîn edilemediğinden tarikat-ı aliyye-i Bektâşiyye'ye sâlik olanlar mezâhib-i hakka-i müdevveneden mezheb-i hakîkinin imam-ı Himâm-ı Ebu Hanîfe Numan bin Sabit Hazretleri'nin imam-ı müşârün-ileyhden ahz-ı fuyûzât eylemiş olmasına mebnî mezheb-i Hanefîyi ihtiyâr eylemişlerdir. El-yevm fukarâ-yı Bektâşiyye amelde imam-ı Âzam Hazretleri'nin mukallitleridir. Erkân nâmıyla yâd edilen seyr u sülûkun usûlüne gelince bi'l-umûm turuk-ı aliyyede meşrû' ve ma'rûf olan tövbe, inâbet, biat ve telkîn, râbîta, murâkabe, muhâsebe gibi usûl-i ma'lûmedir ki bunların delâil-i şer'iyye ile sâbit oldukları müstağni-i beyândır. Ancak tarikat-ı aliyye-i Bektâşiyye'de en ziyâde kurb-i ferâiza i'tinâ edildiği cihetle nevâfil ile iştigâl olunmayıp evkât-ı hâliyede mürşid-i kâmilin sohbetiyle ahz-ı fuyûzât ederler. Nazar-ı dikkate çarpan diğeri bir şiretleri vardır ki o dahi arzu eden sâliklerin teehhülü terk ile tecerrüt âleminde yaşamalarıdır. Zâviyenişin-i dervişân zümresi bunlardandır. Bunlara mücerredât Bektâşiyye derler. Hacı Bektaş Velî Hazretleri teehhül etmeyip tecerrüdü ihtiyâr buyurmuş olduklarından dolayı bu evsâf ve ahvâl-i seniyyelerine tamamıyla kesb-i mazhariyet edebilmek için fukarâ-yı Bektâşiyyece ihtiyârî bir meslek olmuştur. "Hayrukum fi'l-mieteyn külli hafîfi'l-hazzi ellezi lâ ehle ve lâ

veledehû” misillü ehâdis-i sahîha ile tecerrüdün meşrûiyet-i ulemâ-i kirâmın ma’lûmlarıdır. Hacı Bektaş Velî Hazretleri’nin ikinci asrı hicriyyeden pek çok zaman sonra zuhûrlarına binâen tecerrüdü ihtiyâr buyurmuş olmalarının niyeti hâliseden ileri gelmiş olduğuna ve ba’dehû kendilerine ittiba’ eden dedegânın dahi o sîreti müstahsine ile hareket eylediğine şüphe yoktur. Bunlardan mâ-ada meşâyih-i kirâm-ı Bektâşîyye selef-i sâlihîni tarafından istihsân tarîkiyle gerek meclis-i sohbet ve gerek zikr u ibâdet cemaatlerinde müretteb bazı âdâb vardır ki bu misillü âdâb-ı tarîk bi’l-umûm turuk-ı aliyyede el-yevm cârîdir. Mesela yek diğere tesâdüf eden iki dervîşin dest ber-sine ta’zîmen yek diğere ser-furû etmeleri ve mürşidin huzûr ve makâmına baş kesmeleri âdâb-ı mezkûre aksâm ve emsâлиндendir. Tâife-i sûfiye arasında bu misillü âdâb-ı ta’zîm ve tevkîrin örf-i hâssı olmakla “men lem yüvekkır kebîranâ ve yerham sağırenâ fe leyse minnâ” gibi ehâdis-i Nebeviye ve esâsât-ı dîniyyeye tatbîkan meşrû ve müstahsin oldukları vâreste-i irtiyâbdır. Eslâf-ı kirâmın icthâd ve istihsân tarîkiyle tertîb eylemiş oldukları âdâb-ı mezkûre suver-i muhtelif ile bi’l-umûm turuk-ı aliyyede mevcûd olduğu hâlde inkâra hedef olmamıştır. Tarîkat-ı aliyye-i Bektâşîyye’nin evrâd ve ezkârı ise kelime-i tayyibe-i tevhîdin mazmûn ve mefhum-ı âlisini tefekkür etmek sûretiyle ale’d-devâm istihsâl-i huzûra çalışmaktan ibârettir. Sabah ve akşam namazlarından sonra eimme-i isnâ aşer hâzeratının rûhâniyet-i mukaddeselerinden istimdât etmek üzere cemiyetle salâvât-ı isnâ aşeriye vird-i şerîfi kıraat olunur ki “Allahümme sallî ve sellim alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ seyyidinâ Ali. Allahümme sallî ve sellim alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ seyyidinâ ve Hasan. Allahümme alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ seyyidinâ el-Hüseyn ilâ âhir.” sûretiyle evvelâ ve bizzat cenâb-ı risâlet-meâb ve ba’dehû bi’t-teb’iyye yegân yegân eimme-i isnâ aşere hazerâtına ve nihâyetinde umûm-i âl ve ashâb-ı güzîn efendilerimize salâvât getirmek üzere me’sûr ve müretteb bir vird-i şerîftir. Ma’lûm olduğu üzere bizzat Fahr-i kâinat Efendimiz’e salâvât getirdikten sonra bi’t-teb’iyye diğere zevât-ı kirâma da salâvât getirmek şer’an tecvîz buyurulmuş ve tertîb-i mezkûr “Allahümme sallî alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ âli seyyidinâ Muhammed” salâvât-ı şerîfesindeki icmâlin tafsîlinden ibâret bulunmuştur.

f- Hâtîme

Ebvâb-ı selâse-i mezkûrede sarâhaten beyân olduğu üzere tarîkat-ı asliye-i Bektâşîye birçok ağıyârın müntesibîn-i hakîkiyyesi arasına fuzûlen karışmasıyla pek elim inkilâbat geçirmiş olmasına rağmen el-yevm mevcûd ve mevcûdiyetine bugün binlerce fukarâ-yı sâdika-i Bektâşîyye’nin vücûdu adl-i şuhûddur. İtikâden ve amelen seyren ve sülûken ve edeben ahkâm-ı şer’iyyeye tamâmiyle mutâbık ve muvâfıktır. Bektâşî kisvesine bürünen suveri Bektâşileri Bektâşîye-i hakîkiyyeden tefrîk etmeyerek umûmuna aynı nazarla bakmak hakîki Bektâşîler için nâ-kâbil-i tahammül ahvâl-i elîmedendir. Bunları yekdiğerinden tefrîk ile “U’tu külle zî-hakkın hakkahu” hadîs-i şerîfine imtisâlen ehl-i hakkın hakkını teslim etmek şerîat-ı garrâ-i Ahmediye’nin icâbât-ı âliyesindedir. İşte bizler ki tarîkat-ı asliye-i

Bektâşiyye'ye müntesibleriz. Yüzbinlerce mü'min mü'min-i muvahhid-i sünniyyü'l-mezheb Bektâşiler nâmına tafsîl ve izâh edilmiş esâsât dâiresinde tarikat-ı aliyye-i Bektâşiyye'nin bi'l-umûm turuk-ı aliyye sırasında resmen kabûl buyurulmasını ve yüzbinlerce ihvân-ı dîn-i İslâm'ın câmi'a-i mukaddese-i İslâmiye arasında tanınmasını istihâm ediyoruz. Evliyâ-yı umûr hazerâtının pak ve münevver vicdanlarına mürâcaatla diyoruz ki biz de sizin gibi elhamdülillâhi Teâlâ Müslümanlarız. İ'tikâdımız, amelimiz, tarikatımız, şeriat-ı garrâ-yı İslâmiye dâiresindedir. Böyle bir zümre-i muvahhidini câmi'a-i İslâmiye hâricinde tutmak şer'an caiz midir? Hükümet-i seniyye birçok edyân ve mezâhibi resmen tanımış olduğu hâlde kendi dîn-i hakîki ve resmîsi olan dîn-i İslâm'dan olduklarını ve bu dîn-i mübînin i'tikâden ve amelen ahkâm-ı celîlesine mutî' ve münkât bulduklarını ikrâr ve iddi'a eden bir cemaati resmen kabûl etmekte bir mahzûr-ı dînî ve siyâsî var mıdır? Şu mühim esaslar nazar-ı dikkate alınınca her hâlde müktezâ-yı adâletin icrâsıyla diğer turuk-ı aliyye misillü tarikat-ı aliyye-i Bektâşiyye'ye âid ve meşrût olan tekâya ve zevâya hakkında usûl-i kadîme-i meşrû'ası vechile muamelât-ı resmiyye ifâ buyurulmak üzere emîrül-mü'minin ve halife-i müslimîn şevketlü, kudretlü pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin irâde-i seniyye-i hilâfet-penâhîlerinin şeref-sâdır olması muârizında heyet-i celîle-i vükelâca bir karar-ı âli ittihâzına devlet-i sâmiye-i sadaret-penâhîlerinin şâyân buyurulmasını cihet-i câmi'a-i İslâmiye nâmına niyaz eyleriz. Olbâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

EK 2:

a- Babagânın Dilekçeleri ve Şeyhülslâmlık bünyesindeki Meclis-i Meşayih'in Kararı:

Huzur-ı Sami-i Sadaret-penâhi-i Uzmaya

Maruz-ı dâiyân-ı keminelere:

Tarikat-ı aliyye-i Bektaşiyenin ahvâl-i hakikiyesine ve müntesiplerinin mütalibât-ı meşrua-i diniyesine dair bir mukaddime, üç bâb ve bir hatime üzere tertib ve taktim kılınan maruzatın mütalaasıyla ifa-yı muktezasına inayet-i celile-i sadaret-penahîlerinin sezâver-i atifet ve ihsan buyurulmasını istihâm eyleriz. Ol babda ve kâtibe-i ahvâlde emr u ferman hazreti veliyyülemrindir.

Fi 15 Kanun-i sani 1336

Mühürler

[Topkapı haricinde takiyyeci mahallesindeki Bektaşî Dergâhı postnişini
Abdullah baba ve diğer babagânın Mühürleri]

b- Meclis-i Meşâyih Kararı

Topkapı hâricinde Takyeci Mahallesi'nde sâkin el-Hâc Abdullah Baba ve diğer babagândan dört zâtın mühürleriyle mahtûm bi'l-umûm müntesibin-i Bektâşîyye nâmına makâm-ı celil-i sadâret-i uzmâya bi't-takdîm meclis-i dâiyânemize emr u havâle buyurulan işbu istid'ânâme ile merbûtu bulunan beyannâme ve telgrafnâme kıraat ve icâbı müzâkere olundu.

Beyannâme-i ma'rûz esâsât-ı dîniyye ve i'tikâdiyyeden bahis olduğu gibi hülâsa-i müddeiyyât ve metâlibât-ı Bektâşîliğin bi'l-umûm turûk-ı aliyye sırasında resmen kabûlü istihâmından ibâret olup ancak vaktiyle hükümetce görülen lüzûma binâen 1243 târihinde Hacı Bektâş Veli han-gâhına tarikat-ı aliyye-i Nakşibendiyye'den bir şeyh tayin ve bu bâbda vilâyât ve elviyye bâlâları hatt-ı hümayûn ile müveşşah fermânlar irsâl buyurulmuş ve el-yevm mantûk-ı münifince muamele cereyân etmekte bulunmuş olduğundan tebdil ve tagyîri yine öyle bir muamele-i mühimmeye mütevakıf olup bu bâbda meclis-i dâiyânemizce başka bir mütâlaa arzına mahal görülemediğinin mürâcaat vukû'unda müsted'îlere tefhîmi tezekkür kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 20 Şaban sene 1338 fi 10 Mayıs sene 1336/[9 Mayıs 1920]

[Mühür]

Meclis-i Meşâyih

EK 3: Belgelerin Fotoğrafları

